

Aytül Akal'ın Romanlarının “Saygı” Değeri Bağlamında İncelenmesi

*Mehmet ÖZDEMİR¹
Sakarya Üniversitesi

Berra AKINCI²
Sakarya Üniversitesi

Özet

Türkiye’de son yıllarda çocuğa ve çocuk edebiyatına verilen önemin artması bu alanda eser veren yazarların da çoğalmasını sağlamıştır. Aytül Akal da çocuklar ve ilk gençlik dönemi için yazan az sayıdaki yazardan biridir. Eserlerinde edebi zevkten ödün vermeden değerler eğitimine yer vermeyi başarmış yazarlarımızdandır. Yazarın toplumsal sorunları iyi analiz etmesi ve çözümler önermesi kendisini seçmemizin sebeplerindendir. Çalışmamızda, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının son yayınladığı müfredatta değişiklik ve yenileme programında belirlenen “saygı” kök değeri ve bu değerle ilgili belirlenen tutumlar baz alınmıştır (MEB, 2017: 24). Çalışmamız, Süper Gazeteciler 1, Süper Gazeteciler 2-Parktaki Esrar, Süper Gazeteciler 3-Likörlü Çikolata, Süper Gazeteciler 4-Belalı Davetiye, Zombili Mombili Roman isimli romanlarla sınırlı olup nitel araştırma yaklaşımında tarama modeli ile oluşturulmuş ve çalışma bulguları içerik analizi ile toplanmıştır. Elde edilen veriler doküman analizi ile ortaya konmuştur. Bu romanlarda saygı değeri ile ilgili elde edilen sonuçların başında “diğer insanların kişiliklerine değer verme” daha sonra da sırasıyla “muhababının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme”, “alçakgönüllülük”, “başkalarının kendisine davranılmasını istediği şekilde davranma” tutumları gelmektedir. İncelenen romanlarda ana karakter olan bütün çocukların kendi kişiliklerine ve diğer insanlara saygılı çocuklar oldukları tespit edilmiştir. İnsan ilişkilerinde samimiyeti önemsedikleri, başkalarının mahremiyet alanına girmemeye dikkat ettikleri, çevrelerindeki insanları sınıflandırmadan sadece insani taraflarını gözeterek muhatap aldıkları gözlemlenmiştir. Bu çocuklar, karşılaştıkları olaylarda şartlar ne olursa olsun saygılı davranmaktan vazgeçmezler. Yaşlılara, engellilere, kendilerinden büyüklere daima saygılı olmuşlardır. İş ahlakına sahip olma değeri de vurgulanmıştır. Saygısız davranan çocukların roman sonunda bir iç güdüleme örneği olarak kendilerini değerlendirdikleri ve olumlu iletiler kazandıkları belirlenmiştir. Toplumdan kopuk olmadığı görülen yazarın eserlerinin çocuğu yaşama hazırlayıcı özellikte olduğu görülmektedir. İncelenen romanlarda yer alan “saygı” değeri, Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Amaçları ve İlköğretim derslerinin öğretim programları aracılığıyla verilmek istenen değerler ile de örtüşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aytül Akal, Değerler Eğitimi, Saygı

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi, mehmetoz@sakarya.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, berra-37@hotmail.com

Abstract

Increased importance given to Turkey last child and children's literature has led to the proliferation of writers who work in this field. Aytül Akal is one of the few authors who wrote for children and the first youth period. She is one of our writers who managed to give value education without sacrificing literary pleasure. The author's analysis of social problems and proposing solutions is one of the reasons for choosing him. Our study is based on the respect root value and the attitudes determined for this value, which was determined in the curriculum of change and renewal program of the last published curriculum by the Board of Education (MEB, 2017: 24). Our study was limited to Super Journalists 1, Super Journalists 2-Marijuana in the Park, Super Journalists 3-Liqueur Chocolate, Super Journalists 4- Bad Invitation, Zombili Mombili Roman, and it was created with a screening model in the qualitative research approach and the study findings were collected by content analysis. The data obtained are documented by document analysis. In these novels, "In value the personality of other people", "In Keep in mind the position, characteristics and status of the interlocutor", "humility", "Alar do not behave the way others want to be treated." attitudes are one of the most important results about respect value. In the novels examined, it was determined that all children who were the main characters were respectful children and their personalities. It has been observed that they care about sincerity in human relations, that they pay attention not to enter into the privacy area of others, and to address only the human sides without classifying the people around them. These children, regardless of the circumstances of the events they face do not give up. They have always been respectful to the elderly, the disabled and the older. The value of having business ethics is also emphasized. It was determined that children who behaved disrespectively were evaluated as an example of instinct and gained positive messages. It is seen that the author's works, which are seen as not separated from society, are preparatory to life. The value of mek respect ıyla in the reviewed novels also coincides with the values of the general aims of the Turkish National Education System and the curriculum of primary education courses.

Keywords: Aytül Akal, Values Education, Novels, Respect

Giriş

Türkiye’de son yıllarda sadece çocuğu hedefleyerek, eğitimbilimci ve edebiyat bilimcilerden profesyonel destek alarak faaliyet gösteren yayınevi sayısındaki artış gibi, çocuğa bakışta ciddi bir gelişmenin yaşandığına dair somut işaretler olmasının etkisiyle değerli eserleriyle bu alanın gelişmesine katkı sağlayan yazar sayısı oldukça artmıştır (Uğurlu, 2010: 1928). Öncesinde çocuk edebiyatının varlığı sorgulanmaktayken Türkiye’de yaklaşık olarak son yirmi yıldan beri bu alanda ciddi bir algı değişikliğinin gerçekleştiğinin ipuçları verilmektedir. (Uğurlu, 2010: 1928). Kitapların baskı kalitesinin artması, belli yaş grubuna hitap eden kitapları resimleyenlerin profesyonel çizerler olması ve kitapları dünyanın farklı dillerine çevrilen yazarlarımızın az da olsa artması ülkemizde çocuk edebiyatının gelişmesini sağlayan önemli etkenlerdendir.

Yazma uğraşını çocuk edebiyatı üzerine kuran Aytül Akal 150’den fazla eser vermiş ve eserleri dünyanın farklı dillerine çevrilmiş yazarlarımızdandır. Aytül Akal,“ilk gençlik” dönemine uygun eserler yazan az sayıda yazardan biridir. Eserlerinde toplumsal kaygıları ve bireysel duyarlılıkları ön plana çıkarmaya çalışan Akal, çocukların ve toplumların genel

sorunlarını yansıtan ürünler vermekle değerler eğitimine de katkı sağlamaktadır.(Adıgüzel, 1999: 140).

Değer kavramının insanlık tarihinde ne zamandan beri önemli olduğu bilinmiyor. Fakat Platon, M.Ö.IV.yüzyılda felsefenin temel problemlerini belirlerken “ahlak” kavramını kullanmıştır. Bu bilgi ahlak kavramının kadim zamanlardan beri insanlar tarafından önemsendiğini, üzerine düşünüldüğünü ispatlıyor.“Platon “Devlet” isimli eserinde felsefenin temel problemlerini daha M.Ö. IV. yüzyılda, varlık, bilgi, ahlâk, sanat, eğitim, bilim, siyaset olarak ele almış ve ilk “felsefi sistem”i oluşturmuştur.” (Ekiz, 2017: 221).

Yedi temel problemten biri olan ahlak kavramı geleneksel felsefenin önemli konularından biriyken geleneksel felsefeye eleştiriler yoğunlaştıkça değer oluşumuna ilişkin görüşler de çeşitlenmeye başlamıştır.(Sel ve Sözel:2015, 175).Yüzyıllar içinde yeni ülkelerin kuruluş yıkılmaları, teknolojinin insan yaşamını kolaylaştırması, toplum ilişkilerinin değişmesi gibi etkenler kavramların tanımlarını ve ihtiyaçları değiştirmiştir. Toplumu meydana getiren kurumlar başta olmak üzere toplumsal ilişkilerde ve toplumsal yapıda mevcut durumdan yeni, başka bir duruma geçiş toplumsal değişimi tanımlamaktadır. (Doğan, 1995: 180). Tanım toplumsal değişimin değişkenlerini ortaya çıkarmaktadır. Bu değişkenler dönemden döneme, ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir.

Değer kavramı davranışlara yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallar ya da daha öz bir ifadeyle insanın eylem ve söylemlerine dayanarak oluşan ölçütler şeklinde tanımlanmıştır. (Şimşek: 2016, 330). Modern dünyanın sorunları değerler eğitimi zaruri zorunlu hale getirmektedir. Şiddet eğilimleri, toplumsal sorumluluk bilincinde azalma gibi problemlerin çözümünde değerler eğitime başvurulmaktadır. Değerler eğitiminin zarureti, insanlar arasında bazı “duyarlılıkların” kaybolmuş olmasının bir neticesidir. Geliştirilmiş karakter eğitimi adıyla da anılan bu yaklaşımda kişisel tercihler, bireysel değerler ön plandadır. İnsanı sosyalleştirme çabası değerler eğitiminin amaçlarındandır.(Demircioğlu, Tokdemir, 2008: 80).

Aytül Akal’ın günümüzde yaşanan toplumsal sorunları iyi analiz etmesi ve doğru çözümler geliştirmesi çalışmamızda Aytül Akal’ı tercih etmemizin sebebidir. Eserlerinde saygı değerini önemsendiğini ve doğru yönlendirmeler yaptığını tespit ettiğimiz için çalışmamız seçili Aytül Akal romanlarında saygı değeri incelemesi olmuştur. Saygı; Türkçe Sözlükte değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu olarak tanımlanmaktadır. (TDK, 2005: 1714).

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmada Aytül Akal’ın seçili romanlarında “saygı” değerinin hangi boyutlarıyla ve ne şekilde ele alındığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın amacına uygun olarak, tarama modeli ile ulaşılan bulgular “doküman analizi” yöntemi ile çözümlenmiştir. Aytül Akal’ın aşağıdaki beş kitabı incelenmiştir:

- Süper Gazeteciler 1
- Süper Gazeteciler 2
- Süper Gazeteciler 3
- Süper Gazeteciler 4
- Zombili Mombili Roman

Bu romanlardaki saygı değeri ve saygı değerine bağlı tutumlar belirlenmiştir

Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmada yapılan incelemenin kapsamı Aytül Akal'ın Süper Gazeteciler 1-2-3-4 (2016), Zombili Mombili Roman isimli romanları ile, değerler açısından ise "saygı" değeri ile sınırlı tutulmuştur.

Bulgular

Milli Eğitim Bakanlığının 2017'de yayınladığı müfredat değişikliği çalışmasında saygı değeri 10 kök değerden biri olarak belirlenmiştir. Değere ilişkin tutum ve davranışlar kısmında; alçakgönüllü olma, başkalarının kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2017: 24).

Alçakgönüllü Olma

Alçakgönüllü olma tutumuna Süper Gazeteciler serisinde rastlanmıştır. Süper Gazeteciler serisi Elif, Enver, Selin ve Yener adında dört çocuğun dostluklarının ve gazeteye haber bulmak için yaşadıkları maceraların anlatıldığı bir roman serisidir. Serinin 2. Kitabında Selin'in Elif'in ailesine karşı gösterdiği hoşgörülü tavra dikkat çekilmiştir. Selin'in ailesinin maddi durumu iyidir. Elif'in ailesi ise apartman görevlisidir ve maddi durumları kötüdür. Fakat Selin bu durumu önemsemez. Onun için önemli olan Elif'in ekonomik durumu değil arkadaşlığıdır. Buldukları röportaj konusu hakkında telefonda konuşmuşlardır. Telefonu kapattıklarında Elif, kendini mutlu hissetmektedir. Arkadaşının alçakgönüllü tavrının onu nasıl mutlu ettiğini romanda şu cümlelerle ifade etmiştir.

"Telefonu kapatırken, sevincinden içi içine sığamıyor gibiydi. Selin zengin bir ailenin çocuğuydu, ama hiç de kendini beğenmiş değildi. Elif'i küçümser bir tavır takınmamış, ona çok dostça davranmıştı." (SG2, 2016: 34).

Ancak romanın ilerleyen sayfalarında işler karışmıştır. Röportaj yaptıkları Belediye Başkanı Elif'in küçük ve eski evine kadar bizzat kendisi gidip röportajı iptal etmelerini istediğini söylemiştir. Selin, olanları anlayabilmek için Elif'in evine gelmiştir. Belediye Başkanının bu eve gelmesi durumun ciddi olduğu anlamına gelmektedir. Konuşurken evin durumu yüzünden arkadaşını kırmamak için çok dikkatli davranmıştır. Onun bu dikkati romanda: *"Selin bir yandan arkadaşının alınıp alınmayacağını anlamak için arkadaşının gözlerinin içine bakıyordu. Onu üzmemeyi gerçekten istemezdi. Ayrıca Selin için arkadaşının nerede oturduğu hiç önemli değildi."* (SG2, 2016: 77). cümleleri ile yansıtılmıştır.

Başkalarının Kendine Davranılmasını İsteddiği Şekilde Davranma

Başkalarının kendine davranılmasını istediği şekilde davranma tutumuna Süper Gazeteciler serisinde rastlanmıştır. Serinin 3. romanında Selin'in üvey ablası Meltem'in ortaya çıkışıyla Selin için zor zamanlar başlamıştır. Selin, Meltem'in gerçekten ablası olduğuna inanmak istemez, akli karışık. Arkadaşları ona destek olurlar. Fakat bu durum Selin'in aile hayatıyla ilgili olduğundan, arkadaşlarının için ona saygısızlık etmemek adına olaya karışmak istememeleri eserde: *"Ne de olsa bu konu Selin'in özel aile sorunuydu, arkadaşlarının durmadan olaya burunlarını sokmalarından hoşlanmıyor olabilirdi."* (SG3, 2016: 120). cümleleriyle ifade edilmiştir.

Son kitapta Yener, babasının düğün yapacağı otelde bir hafta kalıp babasıyla tatil yapacaktır. Evren ve Selin'de Yener'e katılmıştır. Otel odasında sohbet ederlerken Selin'in telefonu çalmış, Selin telefonu arayan kişinin yüzüne kapatmıştır. Halası Zehra Hanım yeğenini bu tavrından dolayı uyarılmış kendisine nasıl davranılmasını isterse başkalarına da öyle davranması gerektiğini belirtmiştir.

“-Açsana kızım, her şey hemen anlatılacak dediysek, telefon konuşmanı bekleyemeyecek kadar da sabırsız değiliz. Arayanın suratına kapatman çok kaba bir davranış.

-Konuşmak istemedim hala.

-O zaman açar, şimdi uygun değilim, seni sonra ararım der, öyle kaparsın.” (SG4, 2016: 164).diyerek, mantıklı ve saygılı bir cevap vermesini tavsiye eder.

Diğer İnsanların Kişiliklerine Değer Verme

Diğer insanların kişiliklerine değer verme tutumuna Süper Gazeteciler serisinde rastlanmıştır. İkinci romanda Belediye Başkanı röportaj yapmak isteyen öğrencileri alması için okul çıkışına şoför göndermiştir. Başkan’ın çocuklara değer verdiğini ve kişiliklerine saygı duyduğunu şu cümlelerde okumaktayız:

“Araba okul kapısına yaklaşınca durdu. Şoför başını uzatarak, kapıda gruplar halinde bekleyen öğrenci kalabalığına doğru seslendi:

-Elif ve Selin! Aranızda mı?

İki kız kalabalığın arasından sıyrılıp, arabaya koştular. Şoför kibar bir tavırla indi. Kızlara kapıyı açtı.

-Buyrun, Başkan’ım sizi bekliyor.” (SG2, 2016: 55).

Olaylar birbirine karışmıştır. Çocuklar olayları çözmek için plan yapacaklardır. Gecikeceklerini ailelerine haber verirler. Ailelerine değer verdikleri için onları meraklandırmak istemezler. Yener karşılıklı saygı olduğu sürece annesiyle arasında sorun çıkmayacağını düşünmektedir. Arkadaşlarına bunu: “Annem bütün gün bankada çalışıyor ve o sırada benim nerede olduğumu, ne yaptığımı bilmek istiyor. Bence her anne babanın buna hakkı var. Tabii vereceğimiz kararlara karışmadıkları ve hep kendilerinin haklı olduğunu düşünmedikleri sürece.” (SG2, 2016: 98). cümleleriyle anlatmıştır.

İlerleyen bölümlerde Yener ve Evren Belediye Başkanı’nın kaçırılan oğlunu bulmak için eski eve çocuğu aramaya gitmişlerdir. Birkaç saat sonra Selin, Evren’i telefonla arayıp çocuğu bulup bulamadıklarını sormuştur. Bir süre konuşurlar. Fakat Evrenlerin evinde misafir olduğu için onlara saygısızlık etmemek adına kapatmak zorunda olduğunu söylemiştir. “Kapatmak zorundayım... İçerde konuklarımız var.” (SG2, 2016: 176). Sözleriyle misafirlerine verdiği değeri göstermiştir.

Her şey ortaya çıkınca çocuklar aileleri Belediye Başkanı ile bir araya gelmiştir. Elif’in annesi Sümbül Hanım, farkında olmadan kötü niyetli insanların kaçak çalıştırdıkları işletmede çalışmıştır. Bunun mahcubiyetiyle Belediye Başkanı’ndan özür dilemiştir. Başkan Sümbül Hanım’a bir birey olarak kıymet verdiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“-Cahil insanlarız, da ne demek Sümbül Hanım! Olur mu hiç öyle şey? Elif ve Arif gibi pırıl pırıl çocuklar yetiştiren bir anaya ‘cahil’ denir mi? Ama...

Sümbül Hanım, Başkan’ın sözlerini dinlerken utancından başını yerden kaldırmamıştı. Hakkı Bey konuşmasını sürdürdü:

-Ama istersen hala okuma şansın var. Seni ortaokula yazdırırız, ne dersin buna? Zaten artık ilköğretim sekiz yıla çıktı.” (SG2, 2016: 238).

Belediye Başkanı, Sümbül Hanım’a eğer isterse eğitimine devam edebileceğini söylemiştir. Sümbül Hanım’ın eşine sormak istemesine karşın Başkan onun şahsi fikrini önemseydiğini söylemiştir. Belediye Başkanı insanlar arasında ayrımcılık yapmadan onları bir birey olarak

kabul eden bir insandır. Kadınların toplum içinde birey olarak özgürce var olmaları Aytül Akal'ın diğer kitaplarında da yer verdiği bir durumdur. Sümbül Hanım'a verdiği değeri de böyle ifade etmiştir:

“-Ben sana sordum Sümbül Hanım. Konu seninle ilgili, kendi kararını kendin vereceksin. Süleyman Efendi'nin de maaş arttıracacağız. O, alayım mı diye sana soracak mı? (SG2, 2016: 238- 239).diyerek, ifade eder.

Belalı Davetiye kitabının kahramanı Selin'in telefonuna, tanımadığı birisi tarafından sürekli rahatsız edici mesajlar atılmaktadır. Selin'in kişiliğine saygısızlık edilmesine Evren sinirlenir ve duruma müdahale etmek istemektedir. Selin endişelenmiştir. Arkadaşı Evren'i uyarma gereği hissetmiştir. İnsanların kişiliklerine değer vermeyenlerin nasıl bir zihniyette olduğunu anlatmıştır:

“-Hiç bulaşmayın derim. Gazetelerde okumuyor musunuz? Kız yüzünden silahlar çekiliveriyor, bizim yaşımızda, hatta kimi zaman daha bile küçük çocuklar... İnsanların birbirlerinin varlığına, kişiliklerine saygısı kalmamış. Benim olmazsa ölsün daha iyi, diye nasıl düşünebilir insan, aklım almıyor. Selin'in bu uyarılarını Zehra Hala da:

-Bence aşağılık kompleksi olanlar öyle davranır, dedi Zehra Hala. 'Kendine güvenen, kişilik sahibi insanlar sınırlarını da bilir, aşkı da, sevgiyi de. Aşkına yanıt bulamadığı için başkalarına zarar verebilecek kadar gözü dönmüş olanların aşkla sevgiyle hiçbir ilişkisi yoktur bence. Kıskançlığın da hoş yanları vardır tabii, ama böylesinin değil?' (SG4, 2016: 193).diyerek, yeğeninini söylediklerini destekler.

Çocuklar Yener'in babasının düğününün olacağı otelde toplanmışlardır. Sınıf arkadaşları Furkan da babasının işinden dolayı oteldedir. Kaba tavırlarıyla herkesi rahatsız etmektedir. Çocukların otelde arkadaş oldukları Azmi'yi dövmüştür. Bir akşam Furkan'ın babasının tutuklanma haberini alan annesi otel bahçesinde bayılmış, Furkan da annesinin başında hıçkırma hıçkırma ağlamış, bütün havası sönmüştür. Çocuklar tüm yaptıklarına rağmen Furkan'a destek olarak, onun kişiliğine ve kendi kişiliklerine değer verdiklerini aşağıdaki uyarılarla gerçekleştirirler:

“-Evren cep telefonunu çıkardı.

-Ne yapıyorsun?

-Furkan'ın bu halinin resmini çekip internete koyayım da görsün.

-Yapma, dedi Yener. Hoş bir şey değil. Bu kadarını hak etmedi.

-Aslında hak etti ama, haklısın. Bize yakışmaz.” (SG4, 2016: 223).

Kitabın sonlarına doğru Furkan, Selin'e nasıl bu kadar olgun davranabildiğini sormuştur. Selin cevaben özsaygının tanımını yapmıştır. Kendine ve başka insanlara değer vermesinin sebeplerini *“Belki çok okuduğum, çevremdeki insanların duygularına dikkat ettiğim, yaşamı anlamaya çalıştığım içindir.” (SG4, 2016: 245).cümleleriyle sıralamıştır.*

Muhatabının Konumunu, Özelliklerini ve Durumunu Gözetme

Muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme tutumuna “Süper Gazeteciler 1” romanında rastlanmıştır. Yener ve arkadaşları röportaj yapmak için ünlü şarkıcı Altay Şen'in evine röportaja gitmişlerdir. Röportaj esnasında ünlü şarkıcı maskeli adamlar tarafından kaçırılmıştır. Çocuklar kaçırılma olayını çözmeye çalışırken tesadüfen Altay Şen'in, Yener'in annesinin çalıştığı bankanın müşterisi olduğunu öğrenmişlerdir. Yener annesinden Altay Şen'in özel bilgilerini öğrenmeye çalışmıştır. Annesi Seher Hanım işine ve

müşterilerine duyduğu saygıdan dolayı bilgileri oğluyla paylaşmaz. Çalıştığı konuma uygun hareket etmesinin iş ahlakıyla ilişkisini “-Bak canım, müşterilerimizle ilgili bilgi vermeyiz, biliyorsun. Bu meslek ahlakına uymaz.” (SG1, 2016: 104).sözleriyle ifade etmiştir.

İkinci kitapta Elif ve Selin Belediye Başkanı ile röportaj yapmış, eve dönmektedir. Elif'in babası da belediyede çaycılık yapmaktadır. Selin, Elif'e babasına uğramak isteyip istemediğini sorar. Elif babasını işyerinde rahatsız etmek istemez. Babasını mesai saatleri içinde meşgul etmek doğru olmayacağını arkadaşına

“-Hayır, doğru olmaz. Şimdi iş yerinde rahatsız etmeyelim.” (SG2, 2016: 61).diyerek, ifade etmiştir.

Elif'in annesi öğleden sonraları çalışacak bir iş bulmuştur. İş yeri kardeşi Arif'e de bekçilik yapma işi vermiştir. Çalıştığı için kendisini çok önemli hissedenden Arif ablasına karşı saygısızlık edince anneleri Sümbül Hanım oğlunu uyarmıştır. Kendinden büyüklere saygısızca davranmasının doğru olmayacağını:

“-Ne yapıyorsun sen?

-Ne var? Top oynamaya gidiyorum işte.

-Otur oturduğun yerde. Ya dersine çalış, ya kitap oku. Ya da gel buraya, bize yardım et. Al şu tabakları masaya götür.

-Aaa şuna bak! Duyan da sanki mutfakla masa arasında kilometreler var sanır. İki adım daha yürü, elindekileri masaya kendin koyuver. Amma tembel kızsın ha!

-Hiç anlamıyorsun. Seni adam etmeye çalışıyorum.

Arif kapıya doğru yürürken, böbürlenmekten geri kalmadı:

-Ben çoktan adam oldum, senin haberin yok. Artık işim bile var, ne haber? Büyüdüğümde önemli biri olacağım, seni de yanıma hizmetçi olarak alacağım.

Sümbül Hanım lafa karıştı:

-Doğru konuş Arif. Ablanın sözünü dinle. O senden büyük.” (SG2, 2016: 67).diyerek, saygılı davranmasını tavsiye etmiştir.

Son kitapta Yener babasının düğünü için gittiği otelde yasa dışı işler yapan adamların konuşmalarına şahit olmuş, kendi canını kurtarmak için işitme engelli taklidi yapmıştır. Bir akşam yemeğinde adam ve Yener karşılaşınca adam o gün yaşananların kamera şakası olduğunu uydurmuştur. Bula bula bu sakat çocuğu bulduklarını söyleyince Zehra Hala adamı bu kaba ifadeden dolayı uyarmıştır. İnsanları alçaltıcı ifadelerin kullanılmasına şöyle tepki göstermiştir:

“-Şaka yapmak için bula bula duyma engelli çocuğu mu buldunuz, çok ayıp!

-Ne bileyim çocuğun sakat olduğunu!

Hala kibar bir tavırla düzeltti:

-Duyma engelli...” (SG4, 2016: 116).

Zombili Mombili Roman kitabının ana karakteri Özgür'dür. Özgür yazardır. Çocuklar için korku romanı yazacaktır. Yayınevinden çıkıp uğradığı kafede antika eşyaların sergilendiğini görmüştür. Kafe sahibi kadın istediği eşyayı ücret ödmeden alabileceğini söyleyince Özgür hepsini alıp götürmüştür. Özgür eşyaların lanetli olduğunu fark etmiştir. Ne yaparsa yapsın eşyalardan bir türlü kurtulamaz. Yeğeni Barış, lanetli treni okuldaki bilim yarışmasına götürmüştür. Eve götürüp tamir etmeyi planlamaktadır. Fakat Ali adında bir yoksul çocuk

treni alıp kaçmıştır. Barış Ali'yi yakalamış, onunla konuşup treni geri getirmiştir. Barış, Ali'yi Özgür'le tanıştırtırken kullandığı kelimelere dikkat etmiştir. Onu utandırmamaya özen göstermiştir. *“Ali'yi fazla utandırmamak için sözcüklerini özenle seçerek, ‘çaldı’ ya da ‘hırsızlık yaptı’ dememişti, ama ne demek istediğini anlayacağını umarak kaş göz işaretiyle anlamlı anlamlı baktı dayısına. Göz göze geldiler.”* (ZMR, 2016: 144, 145).cümleleri bu hassasiyeti ortaya koymaktadır.

Barış, Ali'ye verilmek üzere evde oynamadığı oyuncakları hazırlamıştır. Dayısıyla buluşup Alilere gideceklerdir. Kardeşi Nilsu da onlarla gitmek istemiştir. Barış kardeşinin gitmesinin Ali'yi utandırabileceğini *“Ama Barış, kardeşine annesinin uyarısını hatırlattı. ‘Annem, kalabalık giderseniz Ali'yi utandırabilirsiniz dedi ya. Hem dayımla beni tanıyor, sen gelirsene hoş olmaz.’* (ZMR, 2016: 161).diyerek ifade etmiş ve Ali'nin duygularına bu şekilde saygı göstermiştir.

Hikâyelerde yer alan bütün bu örneklerle, karşımızda bulunan insanların içinde buldukları konumlarına, taşıdıkları özelliklerine saygı gösterilmesi gerektiğine dikkat çekilmiş, insanların durumundan dolayı rencide edilmemesine özen gösterilmiştir.

Sonuç

Çocuk edebiyatının temel işlevlerinden biri, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır.(Sever, 2015: 19).Bu da ancak çocukları nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle buluşturmakla mümkündür. Çocuk edebiyatı ürünlerini daha kaliteli hale getirmenin yollarından biri de çocuk yazarlarının, çocukla yaşam arasında kuvvetli bir bağ kurmayı başarabilmeleridir. (Sever, 2015: 19). Aytül Akal romanlarında çocuklarla arasında kuvvetli bir bağ yakalayan yazarlarımızdandır.

Günümüzün önemli çocuk edebiyatı yazarlarından Aytül Akal, ilk gençlik dönemi için yazan az sayıda yazardan biri olmasının dışında çok fazla eser vermesi ve eserlerinin dünya dillerine çevrilmesiyle de dikkat çekmektedir. Romanlarında edebi zevkten ödün vermeden değerleri öğretmeyi başarabilmiş olması dikkat çekicidir.

Bu çalışmada Aytül Akal'ın Süper Gazeteciler 1-2-3-4 ve “Zombili Mombili Roman” romanlarında yer alan saygı değeri incelenmiştir. Değerlerle ilgili olarak en çok “diğer insanların kişiliklerine değer verme” tutumuna rastlanmıştır. Akal'ın ana karakterlerinin saygı konusunda örnek davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Diğer tespitlerimizi şöyle sıralayabiliriz:

Tablo 1: Saygı Değerine Bağlı Alçakgönüllü Olma Tutumu ile İlgili Yapılan Tespitler

Tespitler	Sayfa Numarası
İnsan ilişkilerinde maddi faktörler değil samimiyet ve dürüstlük önemlidir.	SG2: s.34, 77

Tablo 2: Saygı Değerine Bağlı Başkalarının Kendine Davranılmasını İstediği Şekilde Davranma Tutumu ile İlgili Yapılan Tespitler

Tespitler	Sayfa Numarası
Başkalarının özel hayatına girmede sınır aşılmamalıdır.	SG3: s.120
İnsanların salt insan olmaları sebebiyle varlıklarına saygı duyulmalı ve değer verilmelidir.	SG4: s.164

Tablo 3: Saygı Değerine Bağlı Diğer İnsanların Kişiliklerine Değer Verme Tutumu ile İlgili Yapılan Tespitler

Tespitler	Sayfa Numarası
Çocukların da bir birey olduğu unutulmamalı, varlıklarına saygı duyulmalıdır.	SG2: s.55
Eve gecikileceği zaman ebeveyni arayıp haber vermek onlara saygı duyulduğunun göstergesidir.	SG2: s.98
Eve gelen konuklar iyi ağırlanmalı, saygıda kusur edilmemelidir.	SG2: s.238
Yaptığı hatadan pişmanlık duyan bireylere destek olunmalı, onlara fırsatlar tanınmalıdır.	SG2: s.239
Kadınlar kendi hayatlarıyla ilgili kararları kendileri almalıdır. Toplumda erkeklere eşit haklara sahip olduklarının farkına varmalılardır.	SG4: s.193
Başkalarını eşya elde eder gibi sahiplenmek, sevmek değildir, varlıklarına saygısızlıktır.	SG4: s.245
Karşımızdaki insanın tavrı ne olursa olsun bizim tavrımız aynı saygınlıkta kalmalıdır.	SG4: s.223

Tablo 4: Saygı Değerine Bağlı Muhatabının Konumunu, Özelliklerini ve Durumunu Gözetme Tutumu ile İlgili Yapılan Tespitler

Tespitler	Sayfa Numarası
Çalışanları mesai saatleri içinde ziyaret etmek çalışmasını engelleyeceği için doğru değildir.	SG2: s.61
Bizden yaşça büyük kişilere saygı duymalıyız.	SG2: s.67
Yaşadıkları engeller sebebiyle insanlarla alay etmek büyük saygısızlıktır.	SG4: s.116
Çocukları hırsızlık yaptıkları için ya da farklı bir suç işledikleri için suçlamak yerine anlamaya çalışmalı, ihtiyaçları varsa yardımcı olmalıyız.	ZMR: s.144, 145
İnsanlara iyilik yaparken onları utandırmamaya özen gösterilmelidir.	ZMR: s.161

Ayrıca kitaplarda saygı değeri ile ilgili yaşanan problemlerin toplumumuzun genelinde yaşanıyor olması, yazarın toplumdan kopuk olmadığını ve eserlerinde çocukları hayata hazırladığını göstermektedir. Kitaplarda yazar tarafından kurgulanan gerçeklik, çocuklar tarafından, okuma eylemi sonrası kendi gerçekliklerine dönüştürülebilir ve çocuğun dünyasında değişimler meydana getirmelidir. (Demirel, 2011: 192). Aytül Akal'ın incelememize konu olan eserleri bu ihtiyacı karşılıyor görünmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel Ömer, H. (1999). Aytül Akal'ın Çocuk kitaplarına iç ve dış yapı açısından bakış. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi dergisi, 32(1), 139-144.
- Akal, Aytül. (2016). Süper Gazeteciler 1. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, Aytül. (2016). Süper Gazeteciler 2-Parktaki Esrar. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, Aytül. (2016). Süper Gazeteciler 3-Likörlü Çikolata. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, Aytül. (2016). Süper Gazeteciler 4-Belalı Davetiye. Ankara: Tudem Yayınları.
- Akal, Aytül. (2016). Zombili Mombili Roman. İstanbul: Redhouse Kids.
- Çakmak, M. (Edt.) (2017). İş Ahlakı ve Değerler Eğitimi. Ankara: Pegem..
- Demircioğlu, İ. ve Tokdemir M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi amaç işlev ve içerik. Değerler eğitimi dergisi, 6(15), 69-88.

Demirel, Ş. (2011). Edebi Metinlerde Çocuk Edebiyatı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğan, İ. (1995). Sosyoloji. Ankara: Sistem Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2017). Yayın Tarihi: 18.07.2017.

Sel, B. ve Sözer Akif, M. (2015). Dewey'e Göre Ahlak ve Değer Eğitimi: Faydacı Ahlaka Eleştiriler. Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. 16-18 Nisan 2015. Bartın. ss.173-187.

Sever, S. (2015). Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Tudem Yayınları.

Şimşek, T. (2016). Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı. Ankara: Grafiker Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.

Uğurlu, S. (2010). Çocuk Edebiyatı Eleştirisi. *International periodical for the languages, literature and history of turkish or turkic volume, 5(3)*.